

Major Gyöngyi

A tudomány tárgyából áldozattá vált valóság

A globális világ legtágabb értelemben annak a civilizációnak a kiteljesedési pontja, amely a lét szellemi tartalmát a létezésért való küzdelem kizárólagosságára degradálta. Hamvas Bélát idézve: „A harcos előtérbe lépett és magával hozta a harcot: a háború metafizikáját: ez a cselekvés elsőbbsége a szellem fölött. Ezzel a tettel az alul levő kasztokat felkavarta és a hagyományos rendet felfordította. Ez a világtörténelmi fordulópont Kr. e. a VI. évszázad ideje: Lao-ce, Kung-ce, Buddha, az utolsó Zarathusztra, Hérakleitos, Pythagoras megjelenése, a történelmi idő kezdete, a modern ember születése, az aranykor végleges letűnése, a lázadás, gyűlölet felszabadulása, a kasztok felborulása és a válság első lépése.”¹

A modern civilizáció kiteljesedésében, a piacgazdaságban (kapitalizmusban) a harc (verseny) önmaga kizárólagosságába záródva végérvényesen profanizálódik, és a profán harcba süllyedő praxis csakugyan ontológiai kérdéssé válik.

Ostobaság a fenntarthatatlanság problematikáját véletlenszerű zárlatként értelmezni, mintha az akár a felelősségtudat némi erősítésével eliminálható lenne, hanem csakis a modernség legbensőbb lényegiségeként fogható fel, amely a globalitás dimenziójában az egyenlőségi eszme alapján az ellentét- és viszálykeltésben kiteljesedve, üres dialektikája által önmagát a tényleges teremtés lehetőségéből kirekesztve, a tagadás és rombolás kiteljesedésében törvényszerűen válik azzá, amiként ma érzékelhetjük.

A tanulmány célja a civilizáció létezés-modelljének fenntarthatatlanságát saját, kizárólagos azonosságlogikája életképtelenségének összefüggésrendszerében tárgyalni; a tagadást és rombolást a modern civilizáció lételemeként értelmezve, cáfolni azon elképzelés értelmességét és fenn-tarthatóságát, hogy „minden társadalom azon a soha véget nem szakadó vállalkozáson dolgozik, hogy fölépítsen egy emberileg értelmes világot”² Mindenek előtt tehát annak hangsúlyozása a cél, hogy az a problémahalmaz, amely a globális világ képében

¹Hamvas, B. (1942)

²Berger, P.L. (1967)

ölt testet, lényegileg átláthatatlan marad, ráadásul fejlődésként értelmeződik egészen addig, amíg az A=A tagadasközpontú azonosságlogika evidenciáinak fogságából ki nem szabadul a figyelem, amely evidenciák mentén pedig éppen felhalmozódott a globalitás leküzdhetetlenné vált problémahalmaza. Az evidenciáknak két fő vonulatát kell megemlíteni:

- az egyik az „értelmes emberi társadalom építéséből” következő fejlődés-eszme, jóllehet a rombolás több mint két évezredes folyamata a tagadás logikájának abszolutizálásával univerzális fejlődésként vált értelmezetté;
- a másik pedig ebből adódóan maga az „értelmes” kategória egyenlőség-elv mentén történő – illetve ezt feltételező tartalommal való feltöltése, ami par excellence jelenti azt, hogy az egyenlőség horizontjába szűkített értelmezési keretben egy fogalom – adott esetben az „értelmes” – külső koordinációs lehetőségeit elveszítve, saját horizontális síkjában abszolutizálódik, minden lehetőségét elveszítve a valós relativizmusával való szembesülésnek. A teremtő rombolás „értelmes” princípiumából következő negatív összegű játszma pedig éppen így minősíti önmagát a „fejlődés” üdvözítő pályájaként.

S noha mindkét evidencia pillanatok alatt a „tények” tömkelegével cáfolható, az, hogy a nevesített két evidencia a megsemmisülésbe / pusztulásba navigálva is sziklaszilárdan uralja a gondolatiságot, éppen az evidenciába való bezártságot illusztrálja. Jóllehet ha valaki le tud szakadni a fejlődéstörténet abszolutizáltságáról s „értelmes” lényként képessé válik szemügyre venni az „értelmes” minősítés tartalomtartományát, elképesztő életidegenséggel szembesül. Csakhogy ez a valóságból elméletekbe menekített és azok által uralt tudat számára lehetetlen. Éppen ez a horizontalitás síkjába zárt tudat zsákutcája. Hiszen „ha egyszer elköteleztük magunkat az igazság tudományos mércéje mellett, ezáltal rákényszerülünk – nem saját választásunk szerint – a rapszodikus érzékenység elvetésére. Végző fokon ez a választás erkölcsi, sőt vallásos cselekedet. Ha elszántuk magunkat arra, hogy a természettel saját nyelvén értsünk szót, akkor erkölcsi kötelességünk nem viszolyogni attól, ami a szemünk elé tárul.”³

A vertikális pályáról elzárt megismerés csapdája pedig éppen ezen a ponton érhető tetten: nincs, tőlünk függetlenül a szemünk elé táruló valóság. Körülöttünk csak saját kivetített lényegiségünket látjuk viszont. Azt, ami mi magunk vagyunk. Márpedig, ha a megismerés nem kötődik saját valós léthorizontunk tágulásához, a megismert igazság nem

³ Weinberg, S.

megigazulásunk függvénye, akkor a megismerési folyamatban megragadott ismeretanyag nem több elvont elméletkötegnél, amely éppen hogy nem jelenti az ember valóságdimenziójának (tudatának) kitágulását – hiszen ahhoz magának az embernek kellene megnyílnia, s tágabb létaspektussá válva, önmagát viszontlátva válhatna képessé az új, immár tágabb valóság ismeretének és igazságának megfogalmazására. Ezzel szemben, ez a nem a saját valóságára irányuló és abból fakadó ismeretanyag éppen gátolja ebben. A valóság-nélküli ember és az ember nélküli valóság között egyre mélyülő szakadékban pedig az absztrakciós mátrix örvénye a szárnyalás-szabadság illúzióját keltve, a valóságba (egységbe) való visszafordulhatóság esélyét rombolja le.

A tudományos megismerés a valóság megértésének kizárólagos jogát és lehetőségét vindikálva magának, elméleteiben megnyilvánulva végérvényesen és szükségszerűen lép a valóság helyére.⁴ És éppen az $A \equiv A$ azonosságlogikából és egyenlőség-ideából következő objektivizmus abszolutizáltságának vonatkozásában válik fontossá visszatérni a kérdéshez: valójában ki mit is lát abból, ami a szeme elé tárul. Tudniillik az objektivizmus abszolutizálása már önmagában a látás lehetőségét lehetetleníti el. Mi több, ki az, aki neutronokat és protonokat lát sütkérezni a Duna parton? Másodsorban ki az, aki megengedheti magának, hogy napokat, akár csak perceket is szemlélődjön a Duna partján, s nézze és értelmezze mi tárul a szeme elé? Ehelyett önmagára záródva igyekszik memorizálni a protonok és neutronok mások – személytelen kutatók – által definiált életét.

Az ismeret és a valóság nem elkülöníthető. Egyik létalapja a másiknak. Azonosságok. Csak az egyik elmozdulásának függvényében mozdulhat el a másik. Az $A \equiv A$ logika pedig elkülönített entitásokba kényszerítve, objektivizálja is azokat – azok valótlanságát. A valóságét is és az ismeretét is. A kettőség objektivizációjának, a horizontalitásba zárt deszakralizált megismerésnek pedig szükségszerű következménye az érték-válság.

A megtapasztalástól függetlenített megismerés abszolutizálása relativizálja s ezáltal ki is üresíti az „igaz” fogalmát. A (tudományos) megismerés a kizárólagosság önkényuralmában éppen értéksemlegességében válik érték meghatározóvá, méghozzá a maga deszakralizált formájában, minden lehetséges értéket megfosztva belső tartalmától. Mert mit is jelent

⁴ A « lila-tehenek » másolatvilágának valósága tehát a megismerés horizontalitásba szűkített pályáján törvényszerű.

valójában az igazság tudományos mércéje? Mindenek előtt a horizontalitásba szűkült (szűkített) $A \equiv A$ logika igazságát. A megigazulástól függetlenített megismerés a „felszín” alacsony szintre bezárt igazsága, melyben éppen a beszűkített valóság és ismeretperspektíva értelmeződik a kitárulásként.

Az ismeret deszakralizálódása azt jelenti, hogy a megismerés leválik az életről, s többé nem abban szervül – s vice versa; az élet-valóságossága egyre kevésbé „szolgálja” a megismerést. Azonban a profán egzisztenciára csupaszodó, a semmire irányuló létezés és az önmagára záródó megismerés szakítottságában feszülő személytelenség — Arisztotelész valóság-álma —, s a belőle táplálkozó produktum: a *teremtés*, amely ugyan látszólagos, hiszen profán — az egymásmellettség viszonylagosságának horizontalitásába zuhanva már képtelen az értéksemlegesség virtualitását érzékelni, aminek egyenes következménye, hogy a rombolást teremtésként éli meg

Az univerzális és elvont ismeret mentén, a megismerés mű-velet mindenhatóságának látszatába táguló profán civilizáció, szükségszerűen válik az erőszak és profán harc terepévé, hiszen az embertől elvonatkoztatott megismerés a valóságot profán kísérleti terepre redukálva magának az ismeretnek a konkrétságát, valóságát emészti fel. Magát az életet. tagadja meg. A deszakralizálódó ismeret megszűnik a Rend megvalósulására irányulni, a Rend összeomlik, a létezés vertikális tengelye- a hierarchia eltűnik. A létezés profanizálódik.

Jóllehet a tradicionalistákra, mindenek előtt Guénonra hivatkozva, hogy ti. „az összes tudományos és filozófiai elméletet egy szakadék választja el a metafizikától”⁵, a tudománynak minden olyan próbálkozása, amely önmagán belül, saját korlátainak és megismerési mezejének esetleges kitágításával kísérletezik, az élet élhetősége, a létezés-fenntartás szempontjából jelentéktelen és érdemtelen törekvés, hiszen a profán – legfeljebb kvantitatív (horizontális) értelemben tovább bővült – ismerettel a létező a modernség $A \equiv A$ profán kizárólagosság-paradigmájában továbbra is a teremtő-rombolás elszenvedő túsza marad. S bezáródva az életfélelem-ittas civilizációba, a szabadság hamis érzetének öntudatlan befogadjaként az életidegen paradigma kiszolgáltatottjaként a fenntarthatatlanság kiúttalanságába reked a megismerés magával a megismerővel együtt.

⁵ Guénon, R. (1999)

A teljesség, az élet aspektusa, nem fölépíthető, nem összerakható. Információkkal sem, elméletekkel sem.⁶ A teljesség: minőség szuperlatívuszban. A létezés (érték)rendje.

A civilizációs probléma gyökere a deszakralizált megismerésből következően a létezés értékrendjének megtagadása — a „tudományos” értéksemlegesség s „bölcseleti” értékrelativizmus, hiszen az nem jelent mást, mint azt, hogy az értéktelenség válik értékké. Ebben a perspektívában pedig maga az élet – a létezés rendelődik alá az elme spekulációjának.

A paradigmaváltás értelmezésének átértelmezése elkerülhetetlen. Éspedig azért mert maga a paradigmaváltás tudományos és konvencionális – eredeti Kuhni értelmezése sem más, mint éppen a tagadás paradigmáján belül való mocorgás. Profán elmélet-innováció.

A paradigmaváltás a profán megismerés perspektívájában nem jelent egyebet, mint éppen a tagadásba rögzültséget, mely a valóság-perspektíva fixációját nem oldja fel. A valóságos paradigmaváltás – a tagadás paradigmájának tagadása – a megismerés profán pályája fölé való emelkedést feltételez; s a tagadás fölé való emelkedés pedig már a megismerés vertikális irányú elmozdulásában, valós teremtsében, a valóság-tudat kiterjedésében nyilvánul meg. Teremtő megismerésben. A fejlődés valóságában – a valóság fejlődésében. Szakralitásban. A hierarchia teljességében. Metafizikában.

„A vitézséget az igazságnak kell irányítania, ha pedig minden ember igaz lenne, nem volna szükség harci vitézségre” (Grotius)

⁶ A tudomány most, a civilizáció útelágazási – bifurkációs pontjában új, holisztikus világgéppel kísérletezik s kollektív tudatemelésen munkálkodik. „Sokan remélik, hogy az emberi nem egy napon kidolgozza majd az egységes tudományt, amely hozzásegít bennünket, hogy behatoljunk a tudományágak közé mesterségesen felhúzott falak mögé, és a természetet egységes egésznek láthassuk.” Laviolette, P. A. (2004) Csakhogy Huxley-t is hivatkozzuk: „Senki sem vehet rá, hogy az ő szemével láss! Legjobb esetben arra bátoríthatnak, hogy a sajátoddal nézz.” ...

IRODALOM

Hamvas Béla: René Guénon és a társadalom metafizikája. Társadalomtudomány, 1942./1

Berger, P.L.: The Sacred Canopy. Elements of a Sociological Theory of Religion. Doubleday, New York, 1967

Weinberg, S.: Reflections of a Working Scientist. Daedalus

Guénon, R.: Általános bevezetés a hindu doktrínák tanulmányozásához. Kvintesszencia Kiadó, 1999

Laviolette, P.A.: Az ősrobbanáson túl. Alexandra 2004